Dorota Grabowska :
Uniwersytet :
Warszawski :

: Najmłodszy czytelnicy
: w bibliotece

: Wybrane formy pracy

W bibliotekach publicznych pojawili się czytelnicy, którzy nie mają trzech lat i nie dekodują jeszcze znaków. Ich obecność wymusiła podjęcie pewnych działań, które mają na celu kształtowanie motywacji czytelnich i stymulowanie ich rozwoju.

ROLA BIBLIOTEKI W INICJACJI CZYTELNICZEJ

W inicjacji czytelnich ważną rolę ma do odegrania całe środowisko dziecka, również biblioteka dziecięca. Kontakty z książką i innymi dokumentami powinny mieć miejsce jak najwcześniej, zdecydowanie poprzedzając naukę szkolną. Główny nacisk został w nich przesunięty od wartości intelektualnych w stronę emocji. Obecnie podkreśla się raczej rolę podświadomych, a nie świadomych procesów zachodzących w czytelniku (Papuzińska J., 1992, s. 18). Oczywiście najważniejszą rolę odgrywają opiekunowie, to od nich zależy, jak wcześnie dziecko zetknie się z książką i czytaniem. Pośrednik ma obowiązek nie tylko kierować inicjacją literacką dziecka, ale również dokładnie rozpoznawać jego indywidualne potrzeby i trudności, pokazać bogatą ofertę użytkowania słowa pisanego czy też książki w zabawie. W proces inicjacji musi być zaangażowane całe środowisko dziecka (rodzice, opiekunowie, pracownicy żłobków, przedszkoli, bibliotek i innych instytucji, w których

może pojawić się dziecko). Obowiązkiem biblioteki jest zaktywizowanie tego środowiska i dostarczenie mu odpowiednich instrumentów do działania. Rola biblioteki w inicjacji czytelniczej jest więc bardzo ważna. W wielkim skrócie można stwierdzić, że instytucja ta powinna informować rodziców bądź opiekunów o roli czytania w nauce języka, a także pokazywać i uczyć, jak używać książek i innych dokumentów, z głośnym ich czytaniem włącznie. Dorośli powinni móc się dzięki niej nauczyć, jakie są etapy rozwoju dziecka i jak można je przygotowywać do czytania. Ponadto zadaniem biblioteki publicznej jest informowanie rodziców i opiekunów, jakimi materiałami dysponuje, jak wyszukiwać potrzebne dokumenty i jak z nich korzystać. Na tym nie kończy się jednak misja bibliotek. Powinny one zaproponować dzieciom i ich opiekunom miejsce sprzyjające spotkaniom, dzieleniu się doświadczeniami, ułatwiające kształtowanie się umiejętności współżycia w grupie. Oferowana przestrzeń musi być ciepła, przyjazna i bezpieczna zarówno dla dzieci, jak i dorosłych. Jest jeszcze jedno bardzo ważne zadanie – wypracowywanie przyjemności czytania poprzez dbanie o atrakcyjność wizyt w bibliotece, tak by zachęcić do kolejnych odwiedzin.

Wiele międzynarodowych dokumentów, które dotyczą dzieci, podkreśla ich prawa, wśród nich prawo do rozwoju. Można tu wymienić chociażby Deklarację Praw Dziecka, zwaną Genewską. Została ona przyjęta w 1927 r. przez Zgromadzenie Ogólne Ligii Narodów. W punkcie 1 tej Deklaracji podkreślono, że dziecku powinno się zapewnić możliwość rozwoju fizycznego i duchowego (*Deklaracja*, 1927). 20 listopada 1959 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych proklamowało Deklarację Praw Dziecka. Dokument ten jest rozszerzeniem Deklaracji Genewskiej, zawierającym dziesięć zasad. W drugiej z nich stwierdzono, że dziecko korzysta ze szczególnej ochrony, a ustawodawstwo i inne środki stworzą mu wszelkie możliwości i ułatwienia dla zdrowia i normalnego rozwoju fizycznego, umysłowego, moralnego, duchowego i społecznego, w warunkach wolności i godności (*Deklaracja*, 1959). 20 listopada 1989 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło Konwencję o Prawach Dziecka (Konwencja, 1989). Polska ratyfikowała ją 30 kwietnia 1991 r. Dokument ten dotyczy osób, które nie ukończyły 18 roku życia. Z punktu widzenia

bibliotek warto zwrócić uwagę na artykuł 12 punkt 1, w którym stwierdzono, że państwa – strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego ich wyrażania we wszystkich sprawach, które go dotyczą, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka. Warto w tym miejscu przytoczyć jeszcze jeden zapis. W artykule 13 punkcie 1 stwierdzono, że: dziecko będzie miało prawo do swobodnej wypowiedzi; prawo to ma zawierać swobodę poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei wszelkiego rodzaju, bez względu na granice, w formie ustnej, pisemnej bądź za pomocą druku, w formie artystycznej lub z wykorzystaniem każdego innego środka przekazu według wyboru dziecka. Ponadto w dokumencie tym, w artykule 17 stwierdzono, że państwa – strony uznają ważną rolę spełnianą przez środki masowego przekazu i zapewnią dziecku dostęp do informacji oraz materiałów pochodzących z różnorodnych źródeł krajowych i międzynarodowych, szczególnie do tych, które mają na uwadze jego dobro w wymiarze społecznym, duchowym i moralnym oraz jego zdrowie fizyczne i psychiczne. Proklamatorzy Konwencji wskazali sposoby, które to umożliwią. Nakazuje się m.in., aby państwa – strony zachęcały środki masowego przekazu do rozpowszechniania informacji i materiałów, korzystnych dla dziecka w wymiarze społecznym oraz kulturalnym, stymulowały rozwój współpracy międzynarodowej w dziedzinie wytwarzania, wymiany oraz rozpowszechniania tego rodzaju informacji i materiałów, pochodzących z różnorodnych kulturowych źródeł krajowych oraz międzynarodowych, propagowały wydawanie i rozpowszechnianie książek dla dzieci. Na państwa – strony nałożono obowiązek okazywania odpowiedniej pomocy rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowaniem dzieci oraz zapewniania rozwoju instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi.

Należy wyraźnie podkreślić, że biblioteki należą do instytucji, które mogą umożliwić wywiązywanie się z tych ustaleń, wspierając realizację prawa każdego dziecka do rozwoju.

Innymi ważnymi dla bibliotek dziecięcych dokumentami są te wydane przez IFLA i UNESCO. W opublikowanym w 1995 r. *Mani-*

feście bibliotek publicznych przedstawiono kluczowe zadania bibliotek publicznych:

1. Kształtowanie i wyrabianie nawyków czytelniczych dzieci od najwcześniejszych lat.
2. Wspieranie zarówno edukacji indywidualnej i samodzielnej, jak i formalnego kształcenia na wszystkich poziomach.
3. Stwarzanie możliwości rozwoju osobistego.
4. Stymulowanie wyobraźni i twórczości dzieci i młodzieży.
5. Budowanie świadomości dziedzictwa kulturowego, uznania dla sztuki, osiągnięć naukowych i wynalazczości.
6. Organizowanie dostępu do form wypowiedzi kulturalnej wszystkich rodzajów sztuki.
7. Koncentrowanie się na dialogu międzykulturowym, popieranie różnorodności kulturowej środowiska.
8. Podtrzymywanie tradycji ustnej.
9. Zapewnianie dostępu wszystkich obywateli do wszystkich rodzajów informacji lokalnej.
10. Organizowanie odpowiednich usług informacyjnych dla lokalnych firm, organizacji, grup zainteresowań.
11. Ułatwianie zdobywania i pogłębiania umiejętności informacyjnych i korzystania ze sprzętu komputerowego.
12. Wspieranie i udział we wszystkich działaniach i programach literackich dla wszystkich grup wiekowych, w razie potrzeby – inicjowanie takich działań (*Manifest*, 2002, s. 99).

Każde z przedstawionych zadań można odnieść do bibliotek dziecięcych i ich użytkowników, również tych najmłodszych, ich rodziców i opiekunów. *Manifest bibliotek publicznych* (*Manifest*, 2002) został uściślony przez wytyczne: *Działalność bibliotek publicznych: wytyczne IFLA/UNESCO* (*Działalność*, 2002), *Wytyczne IFLA dla bibliotek obsługujących niemowlęta i małe dzieci (do 3 lat)* (*Wytyczne*, 2009, s. 13-48), *Wytyczne dotyczące usług w bibliotekach dla dzieci* (*Wytyczne*, 2009, s. 49-58), *Wytyczne dla bibliotek obsługujących młodzież* (*Wytyczne*, 2009, s. 59-86). Dokumenty te bardzo poważnie traktu-

ją użytkownika dziecięcego. Możemy w nich odnaleźć stwierdzenie, że na bibliotekach publicznych *cięży szczególna odpowiedzialność za zaspokajanie potrzeb dzieci i młodzieży. Jest bardzo prawdopodobne, że jeżeli we wczesnym dzieciństwie zaszczepi się u dzieci fascynację wiedzą i wytworami myśli ludzkiej, to będą one korzystać z tych tak kluczowych narzędzi rozwoju osobistego w całym swoim życiu* (Działalność, 2002, s. 24).

Ze względu na temat niniejszego opracowania za najważniejsze należy uznać *Wytyczne IFLA dla bibliotek obsługujących niemowlęta i małe dzieci (do 3 lat)*. Poruszono w nich takie kwestie jak: misja bibliotek dla dzieci, rozpoznanie potrzeb rodzin z dziećmi do 3 lat, grupy docelowe, cele bibliotecznej obsługi niemowląt i małych dzieci, usługi, zbiory i kryteria selekcji, lokal, współpraca, reklama, personel, zarządzanie i rozwój, finanse. Do wytycznych dołączono omówienie sposobów oceniania i przykłady praktyczne. Wyrażono przekonanie, że biblioteki dla dzieci oferując bogatą gamę materiałów i działań, stwarzają dzieciom możliwość doświadczania radości czytania, zdobywania wiedzy i rozwijania wyobraźni. Podkreśla się ponadto, że dzieci i rodziców trzeba nauczyć, jak robić najlepszy użytek z biblioteki oraz jak kształtować umiejętność posługiwania się mediami drukowanymi i elektronicznymi.

Wiele dokumentów kładzie nacisk na prawa dziecka. Każde dziecko od najwcześniejszych lat ma m. in. prawo do korzystania w swoim otoczeniu z zabawek, książek, multimediów, źródeł informacji dla nich przeznaczonych. Takie prawo mają również inni członkowie rodzin, opiekunowie i inni dorośli zajmujący się małymi dziećmi. Biblioteka ma więc obowiązek stworzenia przestrzeni bogatej w dokumenty sprzyjające rozwijaniu przyjemności czytania i korzystania z książek, wynikający z potrzeby zaspokojenia praw dziecka.

LOKAL

W *Wytycznych IFLA dla bibliotek obsługujących niemowlęta i małe dzieci (do 3 lat)* (Wytyczne, 2009, s. 23) wyraźnie podkreśla się, że ma-

luchy i ich opiekunowie powinni postrzegać bibliotekę jako miejsce dostępne, bezpieczne, atrakcyjne i niezmiennie.

Należy wyeliminować bariery w dostępie do biblioteki. Oddział przyjmujący tak małe dzieci nie może znajdować się na piętrze bez windy; w windzie oprócz osób powinny mieścić się dziecięce wózki. Przeszkodą mogą być również zbyt ciężkie drzwi czy zbyt wysokie schody, bądź też progi.

Opiekunowie i dzieci powinni czuć się w bibliotece dobrze. Aby tak było, przestrzeń musi być bezpieczna. Najlepiej, gdy maluchom, które raczkują lub zaczynają chodzić, zapewni się przeznaczone dla nich miejsce, wyposażone w bezpieczne, dopasowane do ich wzrostu meble. Podłoga powinna być bezwzględnie czysta, z dywanami, na których dzieci będą się bawić. Należy uwzględnić także miejsce dla dorosłych, którzy towarzyszą maluchom. Aranżacja przestrzeni musi umożliwiać pozostawanie w kontakcie dziecka i opiekuna. Powinno się zabezpieczyć gniazdka i inne urządzenia elektryczne oraz wszystko to, co dziecko mogłoby ściągnąć, robiąc sobie krzywdę. Bezpieczne i czyste muszą być też książki i zabawki. Ważne jest również przygotowanie miejsca, w którym można nakarmić niemowlę, podgrzać mleko w butelce, a w razie potrzeby przewinąć, a nawet umyć dziecko.

Biblioteka zyskuje atrakcyjność dzięki wyglądowi, aranżacji przestrzeni, ale również poprzez zapewnienie odpowiedniej atmosfery. W przypadku najmłodszych użytkowników biblioteki ważna jest również niezmienność. Maluchy czują się bezpiecznie w otoczeniu, które znają i które nie ulega ciągłym przeobrażeniom.

PERSONEL

Za dobrą atmosferę w bibliotece odpowiadają przede wszystkim bibliotekarze. Każda biblioteka powinna być kierowana przez wykwalifikowanego pracownika. W *Wytycznych dotyczących usług w bibliotekach dla dzieci* (Wytyczne, 2009, s. 56) podkreśla się, że do pożądaných cech bibliotekarza dziecięcego należą: entuzjazm, ko-

munikatywność, umiejętności interpersonalne, zdolność do pracy zespołowej i rozwiązywania problemów, współpracy i współdziałania, do inicjowania, bycia elastycznym i otwartym na zmiany, analizowania potrzeb użytkowników, planowania, zarządzania oraz oceny usług i programów, zapał do zdobywania nowych umiejętności i rozwoju zawodowego. Potrzeba więc osoby bardzo aktywnej, zaangażowanej w podejmowane działania, chętnej do współpracy.

Bibliotekarz powinien posiadać również bogatą wiedzę, szczególnie z zakresu psychologii i rozwoju dzieci, a także rozwoju czytelnictwa i jego promocji. Trzeba, by orientował się w przedsięwzięciach kulturalnych i artystycznych, znał dobrze literaturę dla dzieci, zarówno w postaci książkowej, jak i na innych nośnikach. Te same wymagania stawia się również przed bibliotekarzami pracującymi z dziećmi do trzeciego roku życia. Powinny ich cechować: dobra znajomości poszczególnych faz rozwoju dziecka, jego potrzeb edukacyjnych, mechanizmów zapoznawania z książką i lekturą, doskonała znajomość dobrych książek przeznaczonych dla dzieci, a utrwalconych na różnych nośnikach, kompetencje w kreowaniu jak najlepszego miejsca pod względem wyposażenia dla małych dzieci i tych, którzy się nimi opiekują. Ważne jest również, żeby bibliotekarze radzili sobie z dziećmi i opiekunami innych narodowości oraz niepełnosprawnymi i z różnymi dysfunkcjami. Należy wyraźnie podkreślić, że pracownik biblioteki przeznaczonej dla dzieci do trzech lat musi potrafić współpracować nie tylko z maluchami, ale również z osobami dorosłymi.

ZBIORY

W zbiorach biblioteki ukierunkowanej na małe dzieci ważne miejsce zajmują książki – zabawki: takie, które dają się dotykać, głaskać, wydają dźwięki itp. – łączą w sobie cechy książki i zabawki. Obecnie na rynku dla najmłodszych oferowane są książki – zabawki posiadające zróżnicowane kształty i formy, wykonane z różnych bezpiecznych, w tym wodoodpornych materiałów, np.: plastik, guma, różnego rodzaju tkaniny. Korzystanie z takiego przedmiotu eliminuje ryzyko szybkiego

zniszczenia, co ma miejsce w przypadku tradycyjnej książki wykonanej nawet z najbardziej sztywnego kartonu, który nie oprze się dziecięcej manipulacji (Lewandowicz-Nosal G., 2011, s. 23). Należy zwrócić uwagę na to, że łatwo je utrzymać w czystości, co nie jest bez znaczenia w bibliotece. Do tej grupy zbiorów zaliczymy również książki – harmonijki, które na składanych kartkach zawierają różne obrazki; mogą one służyć nie tylko do czytania, ale również do manipulacji i zabaw konstrukcyjnych. Kolejnym elementem tak pomyślanego zbioru mogą być miniaturowe pozytywki wydające różne dźwięki, np. odgłosy zwierząt. Szczególną uwagę należy zwrócić na książki obrazkowe. Bardzo ważną rolę w książkach dla dzieci pełnią ilustracje; zazwyczaj to dzięki nim ma miejsce pierwszy kontakt dziecka ze sztuką. Są one niezbędne w procesie inicjacji literackiej (Ungeheuer-Gołąb A., 2011, s. 78). Często kolorowym obrazkom zaczyna towarzyszyć krótki tekst.

Ważne, żeby w zbiorach biblioteki nie zabrakło kołysanek. Zapewne każdy rodzic pamięta wiele tekstów, ale zawsze warto odświeżyć jego pamięć i nauczyć nowych. Najważniejsze w tych utworach są dźwięki i rytm. Warto, żeby w bibliotece znalazły się również nagrania kołysanek. Płyty mogą wykorzystać choćby rodzice nie potrafiący śpiewać, zaś dzieci chętnie ich posłuchają. Warto mieć też w zbiorach teksty inspirujące zabawy paluszkowe, czy inne zabawy kontaktowe. Większość z opiekunów pamięta takie teksty jak „Raczek” czy „Srocza”, ale jest ich dużo więcej. Biblioteka dziecięca powinna być skarbnicą tych i wielu innych wierszyków do zabaw paluszkowych. W ich doborze bibliotekarzom mogą pomóc ukazujące się ostatnio coraz liczniej publikacje poświęcone temu tematowi (por. m.in. Bogdanowicz M. (oprac.), 2006; Sąsiadek K., 2005).

W zbiorach biblioteki nie może zabraknąć poezji. Wiersze są rytmiczne, łatwo wpadają w ucho i pamięć. Powtórzenia, onomatopeje, powodują, że dzieci chętnie słuchają i bawią się tekstem. Wiersze są niezastąpione w edukacji literackiej, emocjonalnej, a nawet ruchowej dziecka. Kolejne ważne utwory to baśnie, legendy, opowiadania. Literatura może także pomagać rozwiązywać różne problemy, stąd w zbiorach nie powinno zabraknąć publikacji o problemach dziecięcych. Istotne jest też zapewnienie dostępu

do pierwszych książek popularnonaukowych, które ułatwiają poznanie otaczającego świata. Bogaty powinien być również wybór czasopism.

W zbiorach biblioteki powinny znaleźć się nie tylko tradycyjne dokumenty. Jest w nich również miejsce na programy edukacyjne i gry komputerowe, których na rynku wydawniczym jest coraz więcej. Nie należy zapominać o grach dostępnych w Internecie. Dobrze jest prowadzić katalog stron WWW wartych polecenia opiekunom i ich podopiecznym.

Biblioteka powinna oferować zbiory wysokiej jakości i odpowiednie do wieku, bezpieczne dla dzieci, atrakcyjne, ciekawe, interesujące również dla dorosłych. Gromadząc dokumenty należy pamiętać, że bibliotekarz musi przekonać o ich wartości dorosłych. Bez pośrednika dziecko w tym wieku nie sięgnie po żaden, nawet najwartościowszy dokument. Nikt nie rodzi się z naturalną potrzebą czytania.

Warto w tym miejscu wspomnieć jeszcze o zbiorach dla dorosłych. Oni też są użytkownikami biblioteki dla dzieci i powinni mieć możliwość dostępu do materiałów informacyjnych i edukacyjnych dla rodziców.

Misja bibliotek polegająca na dostarczaniu najwartościowszych dokumentów dla najmłodszych wspierana jest m.in. przez Fundację Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego, realizującą projekt Biblioteczka dla Najmłodszych (*Biblioteczka* [online]). W formule wypracowanej przez Fundację Biblioteczka dla Najmłodszych to prowadzona przez przygotowaną osobę wypożyczalnia książek i zabawek edukacyjnych dla dzieci w wieku do pięciu lat. W wypożyczalni znajduje się kilkanaście zestawów, w skład których wchodzi: książka, zabawka i gra edukacyjna. Do każdego dołączona jest prosta instrukcja obsługi, zawierająca informację, jakie umiejętności rozwijają przedmioty w danym zestawie i jak należy z niego korzystać podczas zabawy z dzieckiem. Do ich tworzenia wykorzystywane są najlepsze pod względem edukacyjnym i estetycznym zabawki i książki dostępne na polskim rynku. O wyborze przedmiotów decydowali specjaliści – psycholodzy, a także pedagodzy pracujący z dziećmi i rodzicami. Biblioteczki organizowane są najczęściej w bibliotekach.

UŻYTKOWNICY

Bibliotekarze pracujący z dziećmi do trzech lat powinni dokładnie znać rozwój dziecka w tym wieku; ułatwi to organizowanie zajęć i kontakt z dziećmi, ale również z opiekunami.

Postęp w rozwoju ma charakter ciągły, ale jego tempo jest indywidualne dla każdego człowieka. Istnieją pewne prawidłowości w opanowywaniu umiejętności przez dziecko w zależności od wieku. Oczywiście ustalenia są przybliżone i mogą wystąpić dość duże indywidualne rozbieżności (Ilg F.L., Ames L. B., Baker S. M., 1997, s. 170). Nikt nie może zmienić kolejności faz, można jednak ten rozwój wspierać i przyspieszać. Wiele rad można odnaleźć w różnych poradnikach, które warto zaprezentować rodzicom. Ciekawe wskazówki odnajdujemy np. w książce Miriam Stoppard: *Zbadaj swoje dziecko. Jak poznać i rozwijać ukryte możliwości dziecka* (1992, s. 23-29). Wiele z nich przyda się zarówno opiekunom, jak i bibliotekarzom. Spotkania w bibliotece mogą wspierać zwłaszcza rozwój umysłowy i społeczny, mogą także mieć istotny wpływ na doskonalenie zdolności werbalnych.

Dzieci do trzech lat potrzebują pomocy rodziców i opiekunów w dotarciu do biblioteki i w korzystaniu z książek, nowych technologii, innych usług biblioteki. Międzynarodowe wytyczne (*Dzieci*, 2009, s. 19) wśród dorosłych użytkowników biblioteki dziecięcej wymieniają: rodziców i innych członków rodziny, prawnych opiekunów, opiekunów, np. personel żłobków, nauczycieli, pracowników służby zdrowia i innych dorosłych pracujących z dziećmi, książkami i mediami.

W kolejnych podrozdziałach omówione zostaną szczególne zadania biblioteki.

Informowanie rodziców (opiekunów) o istocie czytania

Realizując to zadanie, warto odwołać się do słów pediatry, dr Miriam Stoppard, która w książce *Zbadaj swoje dziecko. Jak poznawać i rozwijać ukryte możliwości dziecka*, stwierdziła: *Gdybym miała wskazać jeden tylko sposób wzbogacania doświadczeń dziecka i stymu-*

lowania jego prawidłowego rozwoju, poradziłabym trzymanie w domu książek (1992, s. 135).

Autorka udzieliła wielu rad rodzicom. Z powodzeniem mogą je wykorzystać również bibliotekarze, przekonując opiekunów o ważnej roli książki i czytania w rozwoju dziecka. Niektóre z nich zamieszczono w załączniku 1 artykułu.

Dzięki Fundacji ABC XXI Cała Polska czyta dzieciom bibliotekarze mają ułatwione zadanie (*Cała Polska czyta...* [online]). Coraz mniej rodziców trzeba przekonywać o znaczeniu czytania w rozwoju emocjonalnym dziecka, ponieważ 90% polskiego społeczeństwa słyszało o akcji fundacji i zna hasło: „Czytaj dziecku 20 minut dziennie codziennie”. Irena Kuźmińska i Elżbieta Olszewska w publikacjach *Z dzieckiem w świat wartości* (2007) i *Wychowanie przez czytanie* (2010) zwracają uwagę na to, że codzienne czytanie dziecku dla przyjemności jest czynnością prawdziwie magiczną, zaspokaja bowiem wszystkie potrzeby emocjonalne dziecka, znakomicie wspiera jego rozwój psychiczny, intelektualny i społeczny, jest jedną z najskuteczniejszych strategii wychowania, a przy tym przynosi dziecku ogromną radość i pozostawia cudowne wspomnienia. Wśród atutów głośnego czytania wymieniono to, że czynność ta jest łatwa, nie wymaga przygotowania, jest przyjemna i inspirująca także dla czytającego, nic nie kosztuje, gdy korzystamy z biblioteki czy wymieniamy książki z innymi rodzicami. Zwrócono również uwagę na to, że dziecko, któremu czyta się codziennie, czuje się ważne i kochane. Buduje to jego mocne poczucie własnej wartości – wewnętrzną siłę i wiarę w siebie, które wpływają na jakość jego życia co najmniej tak znacząco jak zdrowy kręgosłup czy zdrowe oczy. Codzienne głośne czytanie buduje mocną więź między rodzicem i dzieckiem. Wiąż z najbliższą osobą jest jedną z najważniejszych potrzeb rozwojowych dziecka, warunkiem, by mogło wyrosnąć na zdrowego emocjonalnie i dojrzałego człowieka. Autorki stwierdzają, że jeżeli rodzice nie znajdują czasu dla dziecka, przedkładając nad jego potrzeby swą karierę, zarobkowanie lub własne przyjemności, nieświadomie narażają całą jego przyszłość. Wśród kolejnych atutów głośnego czytania wymieniają korzyści językowe i umysłowe. Dzieci, którym się czyta, używają bogatego i pięknego języka, posiadają umiejętność pro-

wadzenia ciekawej konwersacji, łatwość publicznego wypowiedzania się w sposób jasny, logiczny i obrazowy, czyli wartości bardzo ważne w życiu społecznym.

Pracownice Wydziału Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego (Danuta Świerczyńska-Jelonek, Małgorzata Kopczyńska) opracowały *Listy o literackim wychowaniu dzieci* (por. Walczewska-Klimczak G., 2004). Listy były adresowane do rodziców dzieci w trzech grupach wiekowych: do dwóch lat, trzy do sześciu lat, a także do rodziców dzieci w wieku młodszoszkolnym. Opracowane zostały dwie wersje (skrótowa i rozszerzona) zasad postępowania, których stosowanie może sprzyjać rozbudzaniu pozytywnej postawy dzieci w stosunku do książek i czytania. Warto przywołać te skierowane do rodziców dzieci z grupy wiekowej do dwóch lat. Zamieszczono je w załączniku 2 niniejszego artykułu. Listy zawierają szereg argumentów, które na pewno trafią do rodziców i opiekunów dzieci.

Multimedialna biblioteka dla dzieci ABECADŁO w Olsztynie wydała broszurę w atrakcyjnej formie (ma kształt głowy misia), w której znalazł się apel bibliotekarzy do rodziców: *W swojej miejscowości poszukaj BIBLIOTEKI, magicznego miejsca, w którym Twoja pociecha znajdzie mnóstwo wspaniałych książeczek. Bibliotekarz podpowie Ci co czytać maluchowi i w jaki sposób zainteresować go książką. Z pewnością znajdziesz tam również ciekawą ofertę zajęć edukacyjnych. Zapraszamy*, argumenty przemawiające za czytaniem dziecku, wskazówki, kiedy zacząć czytać i co czytać, informacje jak czytać dzieciom, książki polecane dla dzieci (w wieku do roku, od roku do dwóch i od dwóch do trzech lat). Wszystko w przystępnej, zabawnej formie z mottem Wisławy Szymborskiej: *Czytanie książek to najpiękniejsza zabawa, jaką sobie ludzkość wymyśliła*. Tutaj również odnajdujemy szereg argumentów, które na pewno przekonają rodziców, opiekunów (jeżeli jeszcze nie są przekonani), dlaczego czytanie dziecku się opłaca. Ciekawa jest również krótka informacja skierowana do rodziców i opiekunów, kiedy zacząć czytać dziecku i co czytać. Przyjęto konwencję wypowiedzi małego dziecka zwracającego się do rodzica, opiekuna:

Mamo, jestem w twoim brzuszku. Lubię, jak śpiewasz mi piosenki i mówisz krótkie rymowanki. Oswajam się z Twoim głosem.

Jestem już niemowlakiem. Nie do końca rozumiem co czytasz, jednak jest to bardzo przyjemne. Uwielbiam jak trzymasz mnie w ramionach i przytulasz. Czuję się bezpiecznie, gdy razem próbujemy przewracać kartki w książeczce. Pokazujesz mi kolorowe obrazki i wyjaśniasz ich znaczenie.

Lubię, jak czytamy dialogi, jak modulujesz głosem i udajesz kogoś innego niż jesteś, jak razem naśladujemy głosy zwierząt. Zadajesz mi pytania do ilustracji, a ja paluszkami wskazuję odpowiedź.

Mam już 3 latka i jestem bardzo duży. Lubię jak czytasz mi krótkie bajeczki, przy długich zaczynam się nudzić. Ostatnio czytałaś mi „Pan Kotek był chory”. Jutro też Cię poproszę, żebyś mi ją przeczytała. A jak będę dorosły, to zostanę panem doktorem i będę leczyć mojego kotka¹.

Przyjęta konwencja, rodem z filmu *I kto to mówi* nie wszystkim musi odpowiadać, ale ten krótki tekst zawiera najważniejsze wskazówki, z których rodzice i opiekunowie mogą, a nawet powinni skorzystać.

Docieranie z informacją do rodziców i opiekunów

Warto w tym miejscu przywołać program Bookstart, realizowany w Anglii od 1992 r. (Bookstart [online]). Punktem wyjścia jest przekonanie, że nigdy nie jest za wcześnie, żeby czytać z dzieckiem książki. Bookstart oferuje darmowe zestawy książek dla dzieci w wieku niemowlęcym (do dwunastu miesięcy) ponimowlęcym (od roku do trzech lat) i przedszkolnym (trzy – cztery lata). Celem takiego działania jest zaszczepienie w dzieciach miłości do czytania, by potem miały łatwiejszy start w życiu. Jest to program realizowany przez Booktrust – niezależną organizację, która powstała, by zachęcać ludzi ze wszystkich kultur i w każdym wieku do czytania książek. Program

¹ Informacje znalazły się w broszurze wydanej przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Olsztynie w trakcie realizowania projektu Laboratorium Aktywnego Bibliotekarza, Nigdy nie jest za wcześnie, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

działa dzięki wsparciu finansowemu Departamentu Edukacji i rządów Irlandii Północnej i Walii oraz dzięki hojnym dotacjom ponad 25 dziecięcych wydawnictw. Jest koordynowany i wspierany przez lokalne instytucje publiczne, pracowników centrów zdrowia i bibliotek. Bookstart oferuje:

- darmowe książki dla dzieci,
- wsparcie i pomoc w zachęcaniu dzieci do czytania z rodzicami,
- okazję, by wraz z innymi rodzinami brać udział w organizowanych przez Bookstar spotkaniach i przedsięwzięciach,
- na stronie internetowej: <http://www.bookstart.org.uk> zamieszczono wiele materiałów, które można wykorzystać podczas zabaw z dzieckiem – książki, historie, rymowanki.

Zestaw przygotowany dla dzieci z grupy do dwunastu miesięcy zawiera ekotorbę z logiem projektu, dwie książeczki (z twardymi, tekturowymi okładkami, kolorowymi ilustracjami) i ilustrowaną ulotkę o tym, jak zachęcać dziecko do czytania, jak czytać z dzieckiem itp. (ulotka może być zredagowana w różnych językach). Zestawy są modyfikowane w zależności od wieku, ale idea zostaje taka sama. Opracowano także paczki dla dzieci z dysfunkcjami, np. głuchych, niedosłyszących, niewidomych czy niedowidzących. Oferowane są też zestawy dla dzieci, których pierwszym językiem nie jest angielski. Zamieszcza się w nich np. książki w językach: albańskim, arabskim, bengalskim, chińskim (w języku tradycyjnym i uproszczonym), chorwackim, czeskim, perskim (farsi), francuskim, niemieckim, greckim, w języku Gujarati, Hindi, włoskim, japońskim, koreańskim, kurdyjskim, nepalskim, pendżabskim, polskim, portugalskim, rosyjskim, somalijskim, hiszpańskim, tagalskim, tamilskim, tureckim, w języku Urdu i po wietnamsku. Tłumaczone są też broszury dla rodziców.

Można wybierać różne książeczki, w zależności od wieku i zainteresowań (np. o zwierzątkach, rodzinie, codziennych czynnościach, tolerancji i różnych kulturach). Na stronie projektu można zapoznać się z ich recenzjami i opiniami rodziców.

Zestawy można odebrać w szpitalach, przychodniach, żłobkach, przedszkolach, świetlicach, ale także w lokalnej bibliotece.

Ponadto w ramach tego programu co roku organizowane są setki spotkań i imprez dla rodzin z dziećmi. Właściwie każdy znajdzie coś dla siebie. W dniach 6-12 czerwca odbył się Narodowy Tydzień Bookstart. Ciekawymi pomysłami realizowanymi w ramach Bookstart-u są:

- The Rhyme Challenge (Konkurs rymowanek)

Program przeznaczony jest dla dzieci od 0 do 5 lat i ich rodziców. Dzieci i ich rodzice bądź opiekunowie wspólnie uczą się wierszyków i rymowanek. Na koniec dostają specjalny dyplom. Wierszyki i rymowanki uczą dzieci zabawy słowami, co pomaga im później, gdy zaczną już naukę. Wspólne „rymowanie” to również dobry sposób na budowanie więzi między dziećmi i rodzicami. Pomagają wzbudzić w dzieciach miłość do rymów, historii i książek.

Dzięki konkursowi dzieci uczą się przez zabawę, rozwijają wczesne umiejętności językowe i mają możliwość komunikowania się z rówieśnikami i dorosłymi. Dodatkowo uczestnictwo w nim poprawia fonologiczną świadomość dziecka i komunikację między małym dzieckiem a rodzicem. Kolejną zaletą takich rymowanek jest to, że można śpiewać je wszędzie. Nie trzeba mieć ani instrumentów, ani specjalnych umiejętności muzycznych.

- Storytimes (Głośne czytanie bajek)

Czytanie jest organizowane w lokalnych żłobkach, bibliotekach i centrach dziecięcych. Aranżuje się spotkania dla różnych grup wiekowych. Rodziny słuchają klasycznych bajek, nowych opowieści i wraz z innymi poznają fascynujący świat książek.

Program Bookstart jest w różnych modyfikacjach realizowany w ponad 10 krajach, również w Polsce. W połowie września 2010 r. Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu rozpoczęła projekt pod nazwą „Na dobry początek” (*Biblioteka* [online]). Wsparło go Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Miasto Wrocław. W okresie od czerwca do grudnia 2010 r. około 1000 noworodków ze szpitala przy ul. Kamińskiego we Wrocławiu otrzymało tzw. „starte-

ry” – zestawy książek i materiałów edukacyjnych dla rodziców. Akcja ma być kontynuowana. Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu planuje rozdawać czytelnicze „wyprawki” dla wszystkich noworodków w jednym, wybranym szpitalu. W zestawach tych, zapakowanych w płócienną torbę, znajdzie się również zaproszenie do uczestnictwa w bezpłatnych zajęciach dla najmłodszych dzieci prowadzonych w bibliotekach publicznych na terenie Wrocławia, a także broszura m.in. z propozycjami literatury dla tej grupy wiekowej oraz wskazówki, w jaki sposób na bazie książek organizować wspólne zabawy z dziećmi. Do zestawu dołączona będzie symboliczna pierwsza karta biblioteczna (*Noworodki* [online]). Głównym celem projektu jest oczywiście promowanie czytelnictwa od najmłodszych lat.

Dokształcanie bibliotekarzy

W Polsce podejmuje się ostatnio działania skierowane do bibliotekarzy, którzy pracują z dziećmi w wieku do trzech lat.

Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie zrealizowała projekt Laboratorium Aktywnego Bibliotekarza (LAB, 2011, s. 34; por. też *Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie* [online]), którego głównymi celami było zaangażowanie bibliotekarzy w proces edukacyjny, pogłębienie wiedzy i umiejętności potrzebnych do pracy z dziećmi, które nie przekroczyły trzeciego roku życia oraz ich rodzicami. Składał się on z trzech etapów:

- dwudniowej konferencji szkoleniowej
- etapu wdrażania wiedzy i umiejętności zdobytych podczas konferencji
- konferencji podsumowującej (Ślusarczyk Ł., 2012, s. 17).

Dziesięć bibliotek z różnych części kraju, zainspirowanych konferencją szkoleniową, zgłosiło swoje działania do konkursu na najlepszą strategię promocji czytelnictwa wśród dzieci w wieku do trzech lat. Za najciekawsze uznano projekty zrealizowane przez: Miejską i Powiatową Bibliotekę Publiczną im. Cypriana Kamila Norwida w Goleniowie, Bibliotekę Publiczną w dzielnicy Wola m. st. Warszawy, filia: Biblioteka

dla Dzieci i Młodzieży nr 21 i XII Czytelnia Młodzieżowa oraz Miejską Bibliotekę Publiczną im. Zenona Przesmyckiego, filia nr 2 w Radzynie Podlaskim.

Zajęcia dla najmłodszych w bibliotekach

Coraz więcej bibliotek proponuje zajęcia dla najmłodszych. W kilku filiach Miejskiej Biblioteki Publicznej na terenie Wrocławia działają Biblioteki Malucha (*Noworodki* [online]). W spotkaniach każdorazowo uczestniczy około piętnaścioro dzieci z opiekunami. Cieszą się one dużym zainteresowaniem, w związku z tym wprowadzono zapisy. Biblioteka Malucha to przede wszystkim wspólna zabawa: masażyki, zabawy paluszkowe, zabawy ruchowe przy muzyce, zabawy plastyczne.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Radzynie Podlaskim od 1 czerwca 2011 roku działa Biblioteka Malucha (*Klub* [online]). Klubowiczami są dzieci w wieku od dwóch do trzech lat, które nie uczęszczają do żłobka, ani przedszkola wraz z opiekunami. Tematy spotkań to np.: Biedronka, Miś, Owoce, Muzycznie w Klubie Malucha.

W Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy w dzielnicy Wola działa klub: Mam dwa latka jestem zuchem (*Biblioteka* [online]), a w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Olsztynie – Bajkoteka Malucha (*Doświadczenia* [online]). Przykłady można mnożyć. Należy zwrócić uwagę, że zajęcia dla maluchów organizowane w bibliotekach cechują się tym, że nie trwają zbyt długo z powodu niskiej koncentracji dzieci (do 30 min.), zabawy, które są proponowane, są różnorodne i szybko się zmieniają, bibliotekarze starają się oddziaływać na wszystkie zmysły. Dzięki tym działaniom zwiększa się koncentrację uczestników. Najczęściej na spotkania przychodzą dzieci z rodzicami i opiekunami, dzieci bawią się, a rodzice często uczestniczą w zabawie; jeżeli tego nie robią to proponuje się im inne zajęcia, ale wciąż są blisko swoich pociech.

W latach 2006-2007 Fundacja Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego przeprowadziła w Polsce pilotażowy projekt „Grupy Zabawowe – wspieranie edukacji dzieci przez gminy i organizacje pozarządowe” (Engelmayer U. (red.), 2007, s. 41). Do programu przystąpiły m.in. Biblioteka Publiczna Gminy Przodkowo, Biblioteka Publiczna Miasta i gminy Wolsztyn, Biblioteka Publiczna Gminy Sierakowice, Miejska

Biblioteka Publiczna w Reszlu, Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrowiu. W bibliotekach zaczęły powstawać Grupy Zabawowe. Pierwsze powstały w Wielkiej Brytanii w latach 60-tych z inicjatywy rodziców oraz innych członków społeczności lokalnej w celu umożliwienia dzieciom – na zasadach samopomocy – dostępu do edukacji przedszkolnej tam, gdzie nie było przedszkoli lub gdzie przedszkola nie dysponują wystarczającą liczbą miejsc. Obecnie w Wielkiej Brytanii działa około 20 tys. różnych Grup Zabawowych. Grupy Zabawowe działają w różny sposób. Bywa, że spotkania organizują i prowadzą sami rodzice, zapraszają od czasu do czasu konsultanta (pedagoga, psychologa czy logopedę). Innym razem zajęcia prowadzone są przez konsultanta, rodzice zaś z nim współpracują i jednocześnie uczą się nowych metod i zabaw. Grupa Zabawowa nie wymaga dużych wkładów finansowych – można ją zorganizować wszędzie tam, gdzie dzieci mogą bawić się bezpiecznie. W domu jednego z rodziców, w świetlicy, salce parafialnej, w siedzibie organizacji pozarządowej, domu kultury czy w bibliotece (Engelmay U. (red.), 2007, s. 9). Przy organizowaniu Grup Zabawowych w bibliotekach obowiązują pewne zasady: uczestniczą w nich dzieci do 5 lat, przychodzą z rodzicami lub opiekunami, którzy uczestniczą w zabawach, dzieci przebywają w bezpiecznym i inspirującym otoczeniu, opiekunowie współtworzą program zajęć, nad jakością którego czuwa specjalista (bibliotekarz).

PROPOZYCJE DLA OPIEKUNÓW

W Bibliotece Multimedialnej dla Dzieci ABECADŁO w Olsztynie (*Doświadczenia* [online]) działa Klub Mam. Na jego spotkaniach dochodzi do wymiany doświadczeń, rozmów na temat rozwoju i wychowania dzieci. Często mają miejsce pierwsze kontakty maluchów z rówieśnikami. Gośćmi klubu są: logopedzi, alergolodzy, psychologzy itp. W bibliotece tej działa również Klub Kangura, którego celem jest szerzenie wiedzy o zaletach płynących z noszenia niemowląt i małych dzieci w chustach i nosidełkach ergonomicznych. Odbývają się praktyczne warsztaty wiązania i noszenia chust.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Goleniowie (*Miejska...* [online]) odbywają się spotkania pod nazwą „Między nami Mamami”. Dla mam maluchów w ramach spotkań „Mamo! Bądź Modna!” Organizowane są spotkania z kosmetyczką, masażystką, ginekologiem i innymi specjalistami.

Nie ma przesady w powiedzeniu, że wczesne lata życia to fundament, podstawa, bagaż na całe życie (Ogrodzińska T., 2010, s. 8). Do niedawna uważano, że użytkownikami biblioteki powinni być ci, którzy potrafią czytać i że praca z dziećmi do trzech lat w bibliotekach jest mało efektywna, trudna i nie przynosi oczekiwanych rezultatów. Tymczasem okazuje się, że nawet najmłodsze dzieci mogą znakomicie spędzać czas w bibliotece. Trzeba przy tym pamiętać, że praca z małymi dziećmi to także, a może przede wszystkim współpraca z rodzicami. Biblioteki, które podejmą wyzwanie organizowania zajęć dla dzieci, które nie przekroczyły trzeciego roku życia, muszą odpowiednio zorganizować przestrzeń, dostosować zbiory i dokształcić pracowników, którzy poznają specyfikę pracy z małymi dziećmi i ich opiekunami.

BIBLIOGRAFIA

- Papuzińska J., Walczewska-Klimczak G. (red.), (2004), *Animacja czytelnictwa dziecięcego. Koncepcje – Doświadczenia – Postulaty*, Płock, ISBN 83-88028-27-8
- Biblioteka dla dzieci* [online], [dostęp: 09.03.2012], Dostępny w Internecie: <http://www.wroclaw.pl/biblioteka_dla_dzieci.dhtml>
- Biblioteczka dla najmłodszych* [online], [dostęp: 10.03.2012], Dostępny w Internecie: <http://www.frd.org.pl/programy/aktualne/biblioteczne_zajecia_dla_dzieci_i_rodzicow/aktualnosci>
- Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy w dzielnicy Wola* [online], [dostęp: 04.03.2012], Dostępny w Internecie: <http://mbpol.internetdsl.pl/LAB/prezentacja_warszawa.ppt>
- Bogdanowicz M. (oprac.) 2006, *Przytulanki, czyli wierszyki na dziecięce masażyki. Zabawy relacyjno – relaksujące*, Wyd. 3, Gdańsk, HARMONIA, ISBN 978-83-7134-143-6
- Bookstart* [online], [dostęp: 04.03.2012], Dostępny w Internecie: <<http://www.bookstart.org.uk>>
- Cała Polska czyta dzieciom* [online], [dostęp: 25.07.2011], dostępny w Internecie: <www.calapolskaczytadzieciom.pl>
- Deklaracja Praw Dziecka zwana Genewską* [online], [dostęp: 18.08.2011], Dostępny w Internecie: <<http://unicef.pl/prawa-dziecka/akty-prawne>>
- Deklaracja Praw Dziecka* [online], [dostęp: 18.08.2011], Dostępny w Internecie: <<http://unicef.pl/prawa-dziecka/akty-prawne>>
- Doświadczenia miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie w zakresie obsługi najmłodszych czytelników* [online], [dostęp: 12.03.2012], Dostępny w Internecie: <http://mbpol.internetdsl.pl/LAB/prezentacja_er.pdf>
- Działalność bibliotek publicznych: wytyczne IFLA/UNESCO* (2002), Warszawa, Wydawnictwo SBP, ISBN 87629-86-3
- Engelmayer U. (red.) (2007), *Grupy zabawowe dla małych dzieci i rodziców: poradnik dla gmin i organizacji pozarządowych*, Warszawa, ISBN 978-83-924424-2-4

- Ilg F.L., Ames L. B., Baker S. M. (1997), *Rozwój psychiczny dziecka od 0 do 10 lat*, Gdańsk, Wydaw. Psychologiczne, ISBN 9788374891141
- Klub biblioteka malucha* [online], [dostęp: 03.03.2012], Dostępny w Internecie: <http://mbpol.internetdsl.pl/LAB/prezentacja_radzyn.ppt#258,3>
- Konwencja o Prawach Dziecka* [online], [dostęp: 18.08.2011]. Dostępny w Internecie: <<http://unicef.pl/prawa-dziecka/akty-prawne>>
- Koźmińska I., Olszewska E. (2010), *Wychowanie przez czytanie*, Warszawa, Świat Książki, ISBN 9788324718429
- Koźmińska I., Olszewska E. (2007), *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa, Świat Książki, ISBN 978-83-247-0414-9
- LAB, *Laboratorium Aktywnego Bibliotekarza* (2011), „Poradnik Bibliotekarza”, nr 5, s. 34
- Manifest bibliotek publicznych* (2002) [w:] *Działalność bibliotek publicznych: wytyczne IFLA/UNESCO*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 99
- Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie* [online], [dostęp: 10.03.2012], Dostępny w Internecie: <www.mbp.olsztyn.pl>
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Goleniowie* [online], [dostęp: 10.03.2012], Dostępny w Internecie: <<http://www.biblioteka-goleniow.pl>>
- Noworodki w bibliotekach* [online], [dostęp: 09.03.2012]. Dostępny w Internecie: <<http://www.miejscadzieci.pl/tekstredakcyjny.php?tid=80>>
- Ogrodzińska T. (red.) (2010), *Bo jakie początki takie będzie wszystko*, Warszawa, ISBN 83-920643-4-8
- Papuzińska J. (1992), *Książki, dzieci, biblioteka: z zagadnień upowszechniania czytelnictwa i książki dziecięcej*, Warszawa, Fundacja „Książka dla Dziecka”, s. 18
- Sąsiadek K. 2005, *Zabawy paluszkowe*, Poznań, Media Rodzina, ISBN 978-83-7278-141-3
- Stoppard M. (1992), *Zbadaj swoje dziecko. Jak poznać i rozwijać ukryte możliwości dziecka*, Warszawa, MUZA S.A., ISBN 83-7079-041-0
- Ślusarczyk Ł. (2012), *LAB – podsumowanie*, „Poradnik Bibliotekarza”, nr 2, s. 17-18

- Ungeheuer-Gołąb A. (2011), *Rozwój kontaktów małego dziecka z literaturą. Podręcznik*, Warszawa, Wydaw. SBP, Uniwersytet Rzeszowski, s. 78
- Walczevska-Klimczak G. (2004), *Animacja czytelnictwa dziecięcego – założenia oraz przebieg realizacji projektu badawczego* [w:] *Animacja czytelnictwa dziecięcego. Koncepcje – Doświadczenia – Postulaty*, Płock, s. 34-38
- Wytyczne dla bibliotek obsługujących niemowlęta i małe dzieci (do 3 lat) (2009) [w:] *Dzieci, Młodzież – Internet – Biblioteka. Wytyczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 13-48
- Wytyczne dla bibliotek obsługujących młodzież (2009) [w:] *Dzieci, Młodzież – Internet – Biblioteka. Wytyczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 59-86
- Wytyczne dotyczące usług w bibliotekach dla dzieci (2009) [w:] *Dzieci, Młodzież – Internet – Biblioteka. Wytyczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 49-58

ZAŁĄCZNIK I: RADY MIRIAM STOPPARD

- Jeżeli lubisz czytać, daj to dziecku wyraźnie do zrozumienia i rozmawiaj z nim o tym, a wtedy i ono polubi książki.
- Książki to jedna z wielkich radości życia i są niezastąpione, jeżeli dziecko ma poznać słowa umożliwiające wyrażanie uczuć, myśli i pomysłów. Książki wyjaśniają dziecku świat otaczający – opisują związki między ludźmi, różne sytuacje i postacie. Książki stymulują pełną fantazji zabawę, podsuwają nowe pomysły i sprawiają wielką przyjemność.
- Jeżeli czytasz książki, dziecko również będzie je czytało.
- Łatwiej ci będzie wyrobić w dziecku chęć do czytania, jeżeli czytanie będzie dla niego przeżyciem dostosowanym do jego możliwości i przyjemnym.
- Staraj się czytać dziecku codziennie lub przynajmniej kilka razy w tygodniu i wyrob jednocześnie w sobie nawyk czytania mu.
- Wybieraj książki dostosowane do zainteresowań dziecka, ładne i z dobrymi ilustracjami. Dzieci lubią ilustracje, na których przedstawieni są ulubieni bohaterowie, miejsca i zdarzenia. Lubią też podobizny zwierząt. Fascynują je bajki. Bajki pomagają dziecku zrozumieć w sposób bezbolesny otaczający świat i odróżnić świat realny od fantazji. Bajki stymulują myślenie abstrakcyjne i twórcze.
- Pierwsze książeczki dziecka powinny być krótkie i zawierać zaledwie kilka stron. Dziecko ma bowiem wąski zakres uwagi. Ilustracje powinny być duże i mało złożone. Wiele dzieci lubi książeczki z samymi obrazkami, bez słów.
- Upewnij się, czy dziecko jest w stanie zrozumieć słowa zawarte w książce.
- Dziecko chętniej słucha czytanej książeczki, gdy atmosfera jest miła i przytulna.
- W trakcie czytania wódz palcem pod kolejnymi wyrazami, nie zmuszaj jednak dziecka do przyglądania się wyrazom czy do śledzenia twojego palca.

- Zachęcaj dziecko, by zwracało uwagę na szczegóły przedstawione na obrazkach lub by zgadywało, co będzie dalej. Pochwal je, jeśli zgadnie.
- Na prośbę dziecka czytaj te same książki wielokrotnie. Ulubioną książeczkę można czytać wiele, wiele razy. Najlepszym sprawdzianem, czy dziecko dany temat interesuje jest to, jak często na ten temat rozmawia i czy chętnie wraca do ulubionej książeczki.
- Gdy gotowe już jest do samodzielnego czytania, daj mu znane, ulubione książeczki, które może „czytać” nawet, jeśli zna wszystkie słowa na pamięć. Później dziecko rozpozna te słowa w innych książkach i zacznie je czytać.
- Dawaj dziecku nowe książeczki, po czym opowiedz mu bajkę, w której jakiś wątek często się powtarza i te same słowa występują raz po raz.
- Nawet gdy dziecko nauczy się czytać samodzielnie, nie zaprzestań czytania. Dziecko dalej będzie czerpać radość z luksusu wspólnie spędzonego czasu w intymnej atmosferze.
- Naucz dziecko szanować książki, utrzymywać je w czystości i w dobrym stanie, bez bazgrołów.
- Trzymaj książki na niskich półkach w pokoju dziecięcym. Dziecko będzie je wtedy samo przeglądać.

Źródło: Stoppard M., 1992, s. 135-137

ZAŁĄCZNIK 2: ZASADY POSTĘPOWANIA, KTÓRYCH STOSOWANIE MOŻE SPRZYJAĆ ROZBUDZANIU POZYTYWNEJ POSTAWY DZIECI W STOSUNKU DO KSIĄŻEK I CZYTANIA

DRODZY RODZICE!

Czy wiecie, że dzieci, które dobrze czytają:

- szybciej i lepiej się uczą,
- mają większe szanse ukończenia dobrej szkoły i zdobycia wykształcenia.

I choć Wasze dziecko jest jeszcze małe, już teraz warto dbać o to, by w przyszłości ładnie mówiło oraz chętnie i dobrze czytało.

Mów do maleńkiego dziecka o tym, że je kochasz. Gdy je przewijasz lub kąpiesz, opowiadaj o tym, co robisz. Twój głos sprawi, że dziecko poczuje się bezpiecznie, że cieszyć je będzie Twoja obecność.

Śpiewaj dziecku. Gdy troszkę podrośnie, przypomnij sobie „zabawy paluszkowe” z dzieciństwa (np. „O sroczce, co kaszkę warzyła”; „O raku nieboraku”) i wierszyki (np. „W pokoiku na stoliku stało mleczko i jajeczko...”) baw się razem z dzieckiem. Zachęcaj je, by śpiewało i mówiło. Chwal, gdy robi to „po swojemu”.

Swoją pierwszą obrazkową książeczkę – kolorową i bezpieczną dla dziecka, np. taką, by można ją było umyć, o zaokrąglonych rogach – może dziecko otrzymać, gdy już samo siedzi. Obrazki powinny być wyraźne, w ładnych kolorach, tak, by zachęcały do oglądania. Taką książeczkę można oglądać i czytać razem z dzieckiem. (...)

Jeżeli chcielibyście porozmawiać o książce w wychowaniu Waszego dziecka, warto udać się do najbliższej biblioteki. Bibliotekarka chętnie posłuży radą i pomocą.

Rady dla rodziców:

1. Rozmowa to wzajemne komunikowanie się partnerów: ciebie i dziecka.
2. Mów do dziecka od chwili jego narodzin.
3. Nie używaj formy „my”, mówiąc o czynnościach dziecka.
4. Twoje wypowiedzi kierowane do dziecka nie są rozmową.

5. Staraj się zawsze znaleźć czas na rozmowę z dzieckiem.
6. Nie zbywaj i nie lekceważ pytań i odpowiedzi dziecka.
7. Rozmawiaj z dzieckiem tak, jak chciałbyś, aby rozmawiano z tobą.
8. Rozmowy z tobą nie zastąpią dziecku środki przekazu, komputer, rzeczy.
9. Rozmawiaj z dzieckiem o wszystkim – o sprawach poważnych, trudnych, pozornie nieważnych.
10. Opowiadajcie sobie wzajemnie bajki – te znane i te samodzielnie tworzone.
11. Pamiętaj, że dziecko słyszy wypowiedzi nie przeznaczone dla niego.
12. Mów do dziecka poważnie, poprawnie, serdecznie, pogodnie. Od tego czy, co i jak mówisz, zależy czy, co i jak mówić będzie dziecko.

Źródło: Walczewska-Klimczak G., 2004